ڕۆشنبیری (ئیستراد) و پشت بەستن بە پاشکەوتەی بیانی

- بەرهەمی خۆماڵیمان بۆدروستکردنی دۆڵمەیەک نییە
- کوردســـتان بە کشـــتوکاڵ ناسراو بوو، کەچی تەماتەو بیازو توور لە دەرەوە دەهێنین
- ئایـــا کۆمەڵگایەکـــی بەکارهێـــن ئومێـــدی پێشخستنی لێدەکرێت؟
- لە ١٩٧٤ ٥هەزار تەن چەوەندەر بەرهەمهاتووە ئەمڕۆ سفر
- لە ٥،٢ ملیۆن هیکتار زەوی کشـــتوکاڵی یەک بەرهەمی خۆماڵی نییە بۆ پڕکرنەوەی خواستەکان

نەبوونی بەرنامەو پرۆگرامی کشتوکاڵی کۆمەڵگایەکی بێ بەرهەمی لێکەوتەوە

١٧ ساڵ بەس نەبوو بۆ ئاوەدانکرنەوەی گوندەکان، ٦ ساڵ زۆر نەبوو بۆ دەربازبوون لە گەمارۆی ئابووری و بێ بەرهەمی ؟، کێن ئەوانەی سیاسەت و پرۆگرامی پێشخستنی کشتوکاڵی دادەڕێژن ؟ ئایا ئەو پرسیارەیان لە خۆیان کردووە، چی وایکرد لە کوردستان کەرتی کشـــتوکاڵی ئیفلیج بکات؟ دوای ئەوەی ڕێژەی کەرتی کشـــتوکاڵی لە ئابووری نیشـــتمانی ٦٠ ٪ دانرابوو، لە کاتێکدا لە کوردستانی باشـــور ٦ملیۆن دۆنم زەوی بەکەڵکی کشتوکاڵ دێت، کوردستان لە هەرێمێکی بەرهەمهێنەوە بۆ هێنراوی گەنم و ئارد بەلکێش کرا، تەنانەت لە ســـەرەتای هەشتاکان ٧٠-٧٥٪ی سەرجەم بەرهەمی نیشتمانی عێراق لە چوار پارێزگای کوردستان بوو، ئەمڕۆ ٠،٠٠٣ ٪ی زەوییەکانی کوردستان بۆ چاندنی گەنم سودی لێوەرگیراوە، دکتۆر کەمال خەیات لە پەرتووکی ئابووری کشتوکاڵدا دەڵێت : (لە هەشتاکان ٦٠٠ گوندو ٦٠ هەزار کەس لە

کێڵگەکانی تووتن کاریان کردووە، دوای ئاوەدانکردنەوەی گوندەکان لەبەر نەبوونی کارگەکانی تووتن ئەم ژمارەیە بۆ چەند کەسێك دابەزی و بەرهەمی تووتن بەتەواوەتی کەم بۆوە، نەبوونی بەرهەمی خۆماڵی لە کشتوکاڵ و ئاژەڵ لە کاتێك دایە ٩٥ ٪ ی زەوییەکانی کوردستان دێمین و ٦ملیۆن هیکتار لەوەرگا هەیە، رەنگە هەموو هۆکارەکانی نەبوونی بەرهەمی خۆماڵی بۆ وێرانبوونی گوندەکان بگێڕینەوە، بەڵام نابێت خۆمان لەو راستییە بدزینەوە کە لە نێوان ١٩٩١-٢٠٠٠ تەنیا لە پارێزگای هەولێر ٩٥٦ دێ نۆژەنکرایەوە، لە سلێمانی ٤٠٠ کێڵگەی بەخێوکردنی مریشك هەیە، کوا بەرهەمیان بۆچی بازاڕەکانی کوردستان نغرۆی بەرهەمی خراپی وڵاتانی دەوروبەر بووە، ئابووری بازاڕ هانی بەپەراوێزکردنی کەرتی کشتوکاڵ نادات ئەوەتا لە ئەمەریکای پێشڕەوی سەرمایەداری ٢٠٪ی هێزی کار لە کشتوکاڵدایە و لە ئەوروپا ١٢ ٪ ئەمە لەکاتێکدا باشترین تەکنەلۆژیاو ئامێر بۆ کشتوکاڵ بەکاردەهێنرێت، هەندێك زانیاری ئەم رێژەیەی لە کوردستان بۆ ١ ٪ دادەنێت، نەبوونی کارگەو کارخانەکان کێشەی سەرەکی بەردەم بێ بازاڕی بەرووبومی جوتیارەکان بووە، لە کاتێك دا لە ٢٠٠١-٢٠٠٢ لەسەر بودجەی ٩٨٦ ٧ کارگەی شیرەمەنی و بسکویت و مەعکەرۆنی و سرکەو کۆکردنەوەی شیرو شوشتنەوەی خوری هەبوو، ئەمە جکە لە کارگەکانی رۆنی گلۆبەرۆژەو زەیت و حەریر بۆ ئاوی تەماتە .. دەکرێت ئەو پرسیارە بکەین کارگەکانی پیشەسازی خۆراکی چی بەسەر هات؟ئایا بێ بەرهەمی کشتوکاڵی کەرتەکانی پیشەسازی و بازرگانی پێش دەکەوێت ؟ حکومەت کەموکورتی هەیە بەڵام تۆ بڵێی ئەو گەلانەی ئەمڕۆ لە پێشەنگی وڵاتانی دەوڵەمەندو بەرهەمهێنانەوە دێن تەنیا چاوەڕوانی حکومەتەکانیان بوون، یاخود تاکەکان لە چوارچێوەی رەخنەو پاساوو گلەییەکان خۆیان دەربازکردوو خۆیان بوونە کەسایەتی بەتواناو بەرهەمهێن، دەربازبوون لەم واقیعە هۆشیاری تاکەکان و بەرپرسیارێتی وەزارەتی کشتوکاڵ و پیشەسازی و بازرگانی یە بە دەرەجەی یەکەم، لەم راپۆرتەدا باس لە هۆکارەکان ناکەین کەزۆر وتراوە بەڵکو دەمانەوێت خوێندنەوەیەکی وا بۆ کێشەکە بکەین هەرکەسێك خۆی بە بەرپرسیار بزانێت ..

دکتۆر سەلوان فرەنسیس ئەندامی دامەزرێنەری یەکێتی کەنەدی بۆ (بیزنسمانەکانی نێوان دوبەی و کەنەدا)پێی وایە کوردستان خاوەنی کەرەستەو سامانێکی سروشتی و کانزایی دەوڵەمەندە، خاك و ئاوو هەوایەکی باشی هەیە کە بۆ ژینگەی کشتوکاڵی و پەرەپێدانی ئەم کەرتە گرنگە، ئەم سامانە هاوکاتە لەگەڵ بوونی هێزی مرۆیی و دڵسۆز بۆ بەکارهێنانی لە کەرتی کشتوکاڵیدا، لەمەش گرنگتر بوونی خواست و پێداویستییە کەبۆ بازاڕو ساخکردنەوەی بەرهەمەکشتوکاڵییەکان و بەردەوامبوون و گەشەکردنی پێویستە، من بەدڵنیاییەوە پێم وایە خەلەل لە چۆنیەتی بەرنامەدانان و پلاندانان هەیە کە راوێژکارو شارەزاکانی ئابووری یا ئەوەتا کار ناکەن یاخود دەسەڵاتی باڵا پێشنیارەکانیان جێبەجێ ناکەن . شێڵ فۆرس- نوێنەری نەتەوە یەکگرتووەکان لە پڕۆگرامی یەك بلیۆن درەخت ئەو بۆچوونەی هەیە کە مرۆڤەکان چاوەڕوانی گۆڕان نەکات خۆی بنەمای سەرەکی گۆڕانە ئەوەتا بارودۆخەکەی خراپ بوونی کەرتی کشتوکاڵ لە ئاکامی ئەوەوە دروست بووە، کە خەڵکی فێربوون لە شارەکاندا نیشتەجێبوون و دووچاری گرانی و هەڵاوسانی نرخەکان بوون، تەنانەت بە موچەیەکی کەم دامەزراون، لە کاتێك دا کەمێك خۆیان ماندو بکەن و سەرقاڵی پیشەی کشتوکاڵی بن زۆر سودمەند تر دەبن.

سودە سەرەکییەکانی کەرتی کشتوکاڵ

- پشت بەستن بە بەرهەمی خۆماڵ بۆ پاراستنی ئاسایشی خۆراکی
- بەدەستهێنانی فرسەت و هەلی کار
- ئاوەدانکردنەوەی گوندەکان
- راگرتنی کۆچی ناوخۆ لەگوندەوە بۆ شارەکان
- پاراستنی بەهای دیناری عێراقی فیدرالی
- پێشخستنی پیشەسازی خۆراکی
- راگرتنی هاوسەنگی کەرتی بازرگانی
- بنیادنانی کۆمەڵگایەکی بەرهەمهێن
- بەدەستهێنانی داهات لە رێگای سەپاندنی تاریفەی گومرکی لەسەر بەرهەمی بیانی.

بەهۆی دووركەوتنەوە لە کەرتی کشتوکاڵ رێژەی بێکاری لە سەرجەم عێراقدا زیادیکردووە، بە رادەیەك سەرجەم ئامارە جۆراوجۆرەکان مەترسی ئەم رێژەیە دیاری دەکەن، لەوانە ئاماری رێکخراوی کاری نێودەوڵەتی سەربە نەتەوە یەکگرتووەکان کە رێژەی بێکاری بە ١٠,٥ ٪ داناوە، ئەمە لە کاتێکدا وەزارەتی پلاندانان رێژەکەی بۆ ٣٧٪ بەرزکردبۆوە، زۆر لە ئامارەکانی ناو رێکخراوی کۆمەڵگای مەدەنی سەر بە هێزی فرەرەگەزەکان رێژەکەی بە ٤٥ ٪ مەزەندە کردبوو .

بەشێوەیەکی گشتی سەرجەم رێژەکانی بێکاری لە عێراقی نوێ مەترسیدارە، ئابووریناسەکان پێیان وایە تەنیا کەرتی کشتوکاڵ لە توانای دایە ئەم رێژە زۆرانەی بێکاری راستەقینە کەمکاتەوە ..

دکتۆر سەلوان فرەنسیسئەندامی دامەزرێنەری یەکێتی کەنەدی بۆ (بیزنسمانەکانی نێوان دوبەی و کەنەدا) و خاوەنی گروپە کۆمپانیایەکی خزمەتگوزاری لە ئیمارات((بۆگوڵان)):-

هەموو ئابوورییەک لە جیهاندا کە بنیاد دەنرێت لەسەر کشتوکاڵ و پیشەسازی دادەمەزرێت

هەرێمی کوردســـتان بنەماو سەرەتایەکی باشـــە بۆ دامەزراندنی عێراقێکـــی فیدرالی یەکگرتـــوو، ئەمەش هەنگاوێکی باشـــە بۆ پاراســـتنی یەکپارچەیـــی عێراق و پێکەوەژیانێك لە ســـەر بنەمای پتەوکردنـــی پەیوەندی دۆســـتایەتی و ئابووری، راســـتە زۆربەی وڵاتانـــی ناوچەکە بەتایبەتی وڵاتانی دراوســـێی عێراق شـــێوازی مەرکەزییەت پەیڕەودەکـــەن لە پەڕێوەبردنی ئابووری و حکومڕانیدا، بـــەڵام هەرناوچەیـــەك تایبەتمەندی خۆی هەیە، مـــن پێم وایە لەم قۆناغەدا فیدرالییەت بۆ هەرێمی کوردســـتان باشەو پێویست ناکات ئەم تەجروبەیە بۆ هەرێمەکانی تریش بگوازرێتەوە، چونکە ئەزموونی ئەوان زۆر کۆن نییە لە نیمچە سەربەخۆیی و مەترسی شکستی لێ دەکرێت و رەنگە دۆخەکە ئاڵۆزتر بکات، هەرێمی کوردستانی فیدرالی لە بواری بینایەو شـــەقام و زۆر شوێنی تری ژێرخان وەرچەرخانێکی باشی بەخۆوە بینیوە، بەڵام لە کەرتەکانی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی و پیشەسازی لە سەرەتای ڕێگادایە، ئێمە وەکو بیزنسمان و سەرمایەدار کە خاوەنی چەنـــد کۆمپانیایەکین ئومێدەواریـــن بتوانین لە بواری پێشخستنی کارگەو پیشەسازی فرسەتی باشمان دەست بکەوێت .

ئەمـــەش هەمووی بەســـتراوەتەوە بە ئەو ئارامی و ئاسایشـــەی کـــە هەرێمەکە بە خۆیەوە دەیبینێ، بێگومان فاکتەری هۆشـــیاری سیاســـی لە بارودۆخی ئەمڕۆی کوردستان زۆر گرنگە، بەو پێیەی کاردانەوەی سیاسی لەسەر ئاراســـتەکردنی ئابووری بایەخی خۆی هەیە بۆیە ناکرێت سیاسەتمەدار وەعی نەبێت و بەرژەوەندی ئابووری کوردســـتانی لە بەرچاو نەبێت، گرنگ ئەوەیە سیاســـەتمەداران لە کوردستان بە جیاوازی ئایدیۆلۆژییەت و پارتەکان خزمەتی هەرێمەکە بن و ئاراستەی بکەن بەرەو کۆمەڵگایەکی بەرهەمهێن هەنگاو بنێت و کێشـــەوگرفتە ئابوورییەکانی چارەسەربکەن . فرەنسیس سەبارەت بـــە بەرنامەو پلانە ئابوورییەکان پێی وابـــوو)):گەربێتو بەوردی و زانســـتی هەنگاوەکانی پلاندانان و بەرنامـــە ئابوورییەکان پەیڕەوکرا ئەوکات دەبێتە هەرێمێکی نموونەیی پێشـــکەوتوو، کوردستان بە پێی ئـــەو زانیارییە کۆنانەی کە لە ناوەندە کانی زانکۆو حکومەت هەیە، کە کوردســـتان خاوەنی کەرەستەو ســـامانێکی سروشتی و کانزایی دەوڵەمەنـــدە، خاك و ئاوو هەوایەکی باشـــی هەیە کە بۆ ژینگەی کشـــتوکاڵی و پەرەپێدانی ئەم کەرتە گرنگە، ئەم ســـامانە هاوکاتە لەگـــەڵ بوونی هێزی مرۆیی و دڵســـۆز بۆ بەکارهێنانی لە کەرتی کشـــتوکاڵیدا، لەمەش گرنگتر بوونی خواســـت و پێداویستییە کەبۆ بازاڕو ســـاخکردنەوەی بەرهەمەکشـــتوکاڵییەکان و بەردەوامبوون و گەشەکردنی پێویستە، من بەدڵنیاییەوە پێم وایە خەلەل لە چۆنیەتی

بەرنامەدانان و پلاندانان هەیە کە راوێژکارو شارەزاکانی ئابووری یا ئەوەتا کار ناکەن یاخود دەسەڵاتی باڵا پێشنیارەکانیان جێبەجێ ناکەن .

سەبارەت بەوەی بۆچی زۆربەی سەرمایەدارو بزنسمانەکانی بیانی کاتێك روودەکەنە هەرێمی کوردستان تەنیا بۆ کاری بازرگانی و ساخکرنەوەی کاڵاو بەرهەمی وڵاتەکانیان هەوڵدەدەن ؟، ئەوان تەنیا بەدوای قازانجی خێراو کورتخایەن دەگەڕێن، لە کاتێکدا دەکرێت لە ڕێگای بەگەرخستنی سەرمایەکانیان و راکێشانی کۆمپانیا بەرهەمهێنەکانیان رووبکەنە کەرتی بەرهەمهێنان و ببنە خاوەنی پرۆژەو کاری ستراتیژی کە بۆ ماوەیەکی زۆر زامنی قازانج دەکات، لەمبارەیەوە دکتۆر سەلوان فرەنسیس پێی وابوو :((هەموو ئابوورییەك لە جیهاندا کە بنیاد دەنرێت لەسەر کشتوکاڵ و پیشەسازی دادەمەزرێت، نەك بازرگانی و ئامادەکردنی بازاڕەکان بۆ ساخکرنەوەی کاڵاو بەرهەمە خراپ و تەقلیدەکانی دەوروبەر، بازرگانی چالاکییەکی خزمەتگوزاری تەواوکاری کشتوکاڵ و پیشەسازییە، ئێستاکە بوارێکی نوێ دروستبووە کە تەکنەلۆژیایە، بۆ نموونە ئابوورییەکانی ئەوروپی و جیهانی گەورە لە ریزبەندی پێشەوە دەگەڕێت بۆ پێشخستنی کشتوکاڵ و پشەسازییە، تەکنەلۆژیاش بۆ پێشخستنی ئەم دوو بوارە بەکاردەهێنرێت، بۆیە هەردوو حکومەتی فیدرالی و کوردستانی پێویستە پشت بە کشتوکاڵ ببەستن و زۆرترین هەلی کارو خزمەتگوزاری لەم دوو بوارەدا بەدەست بهێنن، بەمەش لە زیانەکانی هێنانی بەرووبومی کشتوکاڵی لە وڵاتانی دەوروبەر دەربازمان دەبێت، کە مەترسیدارترینیان هەڵئاوسانی نەختینەیی و گرانی نرخەکانە، کە وایکردووە نەتوانرێ بەهای راستەقینەی دیناری عێراقی بگەڕێتەوە دۆخی هەفتاکان و هەشتاکان، ەبە شێوەیەکی گشتی ئابووری کوردستانی و عێراقی بەرهەمهێن نییە بەڵکو بەکارهێنەرە، داهاتەکانی عێراق تەنیا لە کەرتی نەوتەوە دەست دەکەوێت، ئەمەش نیشانەی ئابووری وڵاتی دواکەوتووە، جاران عێراق وڵاتی بەرهەمهێنی گەنم و چۆو خورما بوو، بەرێژەیەکی زۆری دەنارده دەرەوە و سودی ئابوورییانەی بۆ زەمەنی زێڕینی عێراق هەبوو کە شەست و حەفتاکان بوو، بۆیە پلانی گشتی بۆ پەرەپێدانی ئابووری پێویستە لە سەر ئەو بنەمایە پێشخرێت سەرەتا کێشەکان دەستنیشان بکرێت، گرنگترین هۆکارەکان دیاریبکرێن، کە دەبێتە هۆی ئەوەی لە کەرتەکانی کشتوکاڵ و پیشەسازی وەبەرهێنان نەکرێت، کاتێکیش باس لە وەبەرهێنان دەکرێت مەبەست ئەوە نییە حکومەت وەبەرهێنان بکات یاخود لە لایەن حکومەتەوە وەبەرهێنانی کەرتی تایبەت بەڕێوەبچێت، بەڵکو تەنیا هاندانی کەرتی تایبەت بکات، ئەمەش پێویستی بەوە هەیە یاساو رێنماییە ئابوورییە پەیوەندارەکان روون و شەفاف بێت، یاسا پێویستە لە ئەرزی واقیعدا جێبەجێ بکرێت، بۆ نموونە ناکرێت لە یاساکەدا بەڵێن بە دابینکردنی خزمەتگوزاری بدرێت کەچی لە واقیعدا کارەباو ئاوو خزمەتگوزارییەکانی شارەوانی لە ئاستێکی نزمدا بن، کێشەکە لێرەدایە کوردستان یاسای وەبەرهێنانی هەیە کەچی رۆتین و بیرۆکراتییەت ئاستەنگی بەردەم گەشەکردن و زیادبوونی وەبەرهێنانە، بۆ ئەوەی هەر چالاکییەکی ئابووری لە کشتوکاڵ ئەنجام بدەی پێویستیت بە خزمەتگوزاری مەسرەفی هەیە، لە هەرێمی کوردستان کەرتی بانکی تەنیا بە سەرمایە لاواز نییە بەڵکو بە پێشکەشکردنی خزمەتگواریش لاوازە، بۆ نموونە لەگەڵ بەڕێوەبەرێکی بانکی لە کوردستان دادەنیشیت کەچی پەیوەندی لەگەڵ بانکە جیهانییەکان نییە، بۆ نموونە کۆمپانیایەك لە کوردستان دەیەوێت بانك گرەنتی بە بەهای ١٠ ملیۆن بکاتەوە، گرەنتییەکی بەرزی لێ داوە دەکەن کە لە ئاکامدا کۆمپانیاکە دەخنکێنێت، لە لایەکی ترەوە پێویستە بانکەکان سلفەو قەرزیان هەبێت، بە سودێکی کەم، ئەوکاتە سەرمایەدار هەست دەکات ئابووری لە پێشخستن دایە، کێشەی کەرتی کشتوکاڵ گەیشتۆتە واقیعێك پێویستی بە دەستێوەردانی وەزارەتە پەیوەندارەکان و لایەنی پەرپرس هەیە،ە ناکرێت لە هەرێمێك دا تەنانەت تەماتەش لە دەرەوەی وڵات بهێنین و شانازی بە دەسکەوتەکانمانەوە بکەین، سەوزەو میوەجات و خواردەمەنی بەرووبومی خۆماڵین و بەرهەمهێنانی ئەوەندە قورز نییە کێشەیەك بێت و لە دەرەوەی دەسەڵاتی حکومەت و جوتیارو هاوڵاتی بێت ..لە بنەمادا وابزانم کوردستان وڵاتێکی کشتوکاڵییە پێویستە لێرەوە رەوانەی وڵاتانی بیانی بکرێت، چونکە عێراق بە گشتی و کوردستانیش خاوەنی ژینگەیەکی باشی بەرهەمهێنانە، رووبارو خاك و دەستی کارو خواست و بازاڕ هەمووی بنەمای بەهێزکردنی ژێرخانی ئابووری و گەشەکردنی کشتوکاڵە، لە کوردستان ئارامی هەیەو ئەمنییەت پارێزراوە لە عێراق بارودۆخەکە ماویتیانی باس لە راکێشانی وە بەرهێنانی بیانی و پرۆژەی گەورە بکرێت، بەڵام لە کوردستان ژێرخان و ئەمنییەت پاڵنەری گەشەکردنە تەنیا پێویستی بە هۆشیاری هەیە، لە کوردستان بە جەنك و ماڵووێرانی گەورەتێپەڕی و گەمارۆی توندی لە سەر بوو، من پێم وانییە لە کوردستان هۆشیاری کێشە بێت بەڵکو نەبوونی پلان و بەرنامە بۆ هۆشیاری کێشەیە، خولەکانی مەشق و راهێنان کەمە پێویستە حکومەت پاڵپشتی کۆمپانیاو نووسینگەکانی ناوەندەکانی خول و مەشق بکات، لێرەدا راگەیاندنی کوردی پێویستە روو لە هۆشیارکرنەوەو دەوڵەمەندبوونی سەرمایەی مەعریفی بکات.

لەسەرجەم وڵاتان دا پەرەپێدان کراوەو بەردەوامە لە کەنەدا بودجەو پارەیەکی زۆر بۆ پەرەپێدانی ئابووری و پێشخستنی تواناکان خەرج دەکرێت بە جیاوازی تەمەن و توێژەکان و پلەو بڕوانامە زانستییەکان.

دکتۆر سەلوان لەکۆتایی گفتوکۆکەماندا پێی وابوو-: چێگای داخە عێراق لە وڵاتانی پێشەوەی گەندەڵکارو ناشەفافییەت بێت، لە جیهاندا ناوبانگی باش نییە و گەندەڵی وەکو نەخۆشی ژێرپەنچە تێدا بڵاو بۆتەوە، ئێستاکە لە سەرجەم بوارەکان تەشەنەی کردووە، هیچ وڵاتێك نییە بەتەواوی توانیبی گەندەڵی بنبڕبکات بەڵام دەکرێت رێژەکەی کەم بکاتەوە و ئاسەوارەکانی بەوشێوەیەی ئێستا کاریگەر نەبێت، جوتیار روویان لە شارەکان کردووە ن ئەرکی حکومەتە ئەم نەزیفە راگرێت لە ڕێگای دۆزینەوەی بازاڕو گەیاندنی خزمەتگواری بۆ گوند نشینەکان، لە لایەکی ترەوە وابزانم لە کوردستان خراپ لە ئابووری بازاڕ تێگەیشتوون ئەوان وادەزانن ئابووری ئازادە و سەربەخۆیی رەها هەیە ئەمە راستکردنەوەی دەوێت، لە ئەوروپا و ئەمەریکاش پاڵپشتی کشتوکاڵی هەیە بۆنموونە لە هۆڵەندا بەرووبومێك بە ٥ دۆلارە حکومەت بە ٨دۆلاری دەکڕێتەوە بە مەرجێك رەوانەی دەرەوەی وڵات بکرێت، حکومەت پاڵپشتی نارنەدەرەوە دەکات و بە پێچەوانەوە پاڵپشتی هێنراوەکان ناکات و باجی گومرکی لە سەر دادەنێت، بودجەی حکومەت بۆ وەبەرهێنان و بەرهەمهێنان و پێشختنی خزمەتگوزاری بڕوات، نەك بۆ دامەزراندن و دروستکردنی کۆمەڵگایەکی بێ بەرهەم، هاندانی پڕۆژەو کارگەو کۆمپانیای بچوك زۆر گرنگە دەوڵەت و ئابووری لە ڕێگای پرۆژەی بچوکەوە پێش دەخرێت نەك بە پێچەوانەوە ٨٠ ٪ ی خەڵکی لە جیهاندا لە کۆمپانیا بچوکەکان کاردەکەن کە لە ١کەسەوە دەست پێ دەکات بۆ ٢٠٠ کەس، ئەمە بە چەند ساڵێك تەواو دەبێت گرنگ ئەوە یە هەنگاوەکان راست و زانستی پتەو بێت.

شێڵ فۆرس نوێنەری نەتەوە یەکگرتووەکان لە پرۆگرامی یەک بلیۆن درەخت و ئەندامی ئەنجومەنی پەنابەرەگەڕاوەکانی وەزارەتی دەرەوەی سوید بۆ(گوڵان):

ناکرێـت بۆ هەموو شـتێک لـە چاوەڕوانی حکومەت بین، یاخود بەدوای پاسـاوو هـۆکاری لاوازی وا بگەڕێـن کە تەنیـا دڵنەوایـی خۆمانـی بـێ دەدەینەوە

لــە کوردســتان بەرهەمهێنــان و وەبەرهێنــان زۆر لاوازو کەمە تەنانەت لەبواری کشــتوکاڵیش لە هەرێمی کوردســتان نەتوانــراوە بایەخ بە بەرهەمی خۆماڵــی بدرێت، لەمبارەیەوە مــن تێڕوانینی جیاوازم هەیە بۆ هۆکارو چارەســەر، من پێم وایــە نەبوونی وەبەرهێنان بۆ نەبوونی وەبەرهێن دەگەڕێتەوە لە بواری مەعریفەو رۆشــنبیری، تەنیا لە م روانگەیەوە دەتوانین گۆڕانکاری بکەن، ئەم ڕێگایە بۆ چارەسەرکردنی دواکەوتەیی و نەبوونی بەرهەمهێنان گرنگە، نزمی ئاســتی بەرهەمهێنان بە رادەیەکە کۆمەڵگای کوردســتانی بۆتــە کۆمەڵگایەکی بەکاربــەرو بەکارهێنــەر . ئەزمــوون و وانەکانــی گەلانی پێشــکەوتوو پێمان دەڵێن ناکرێت کۆمەڵگایەکی پێشــکەوتوو بنیات بنێیــن تاوەکو بەرهەمهێنانمان نەبێــت و تاکەکانی ناو ئــەو کۆمەڵگایە دەوڵەمەند نەبن بــە مەعریفەو پەروەردە، ئەو کەسەی کاری وەبەرهێنان دەکات دوور بینە بۆ داهاتوو، دەکرێت لە پــرۆژەی بچوك کار بکەین ئەمەش بــە ماندوو بوونێکی کەم و پاشــەکەوتێکی کەم دەکرێت ببینە خاوەنی پارەیەکی وا کە پرۆژەکەمان دەســت پێبکەین، ناکرێت بۆ هەموو شتێك لە چاوەڕوانــی حکومەت بین، یاخود بەدوای پاســاوو هۆکاری لاوازی وا بگەڕێین کە تەنیا دڵنەوایی خۆمانی بیَ دەدەینەوە، چاوەڕوانی غەیب و پاڵنەری دەرەکی دووچاری وەهمان دەکات و لە کێشەو گرفتەکان دەربازتان نابێت، دابینکردنی ژیانی باش بە عەقڵ و بازوو ماندووبونی مرۆڤەکان دەست بیَ دەکات، لە وڵاتی ســوید کار دەکەین و باج دەدەیــن، بەو باجە حکومەت خزمەتگوزارییەکان بــۆ هاوڵاتی ئامــادە دەکات، گرفتەکە لێرەدایــە لە بری ئەوەی کەســەکان هەوڵی گۆڕینی واقیعی ژیانیان بــدەن و لە رووی مەعریفەو ئاســتی خوێندەواری و تەنانەت فەرهەنگی کارەوە دەوڵەمەند بن، چاوەڕێی حکومەت و ئەگەری چاکســازی و پــارت و گۆڕانکارین، لە کاتێکدا گۆڕانکاری ناو خودی تاکەکان زۆر گرنگترە لە گۆڕانکاریی پارت و لایەنە سیاسییەکان ..

ســویدییەکان رۆژانێك بوو داهاتیان لاواز بوو، کێشەو نزمی بــاری بژێوی ژیانیان ئاســتەنگی بــەردەم گۆڕانکارییەکان بوو، ئالێرەدا جیاوازی کەســایەتی سویدی لەگەڵ کەسایەتی کوردەکان دەردەکەوێت ئەوان هەر فرسەتیان بۆ دەرکەوت دەستیان بە بەرهەمهێنــان و دەوڵەمەندکردنی لایەنی مەعریفی خۆیان کــرد، خویان نەدایە جوانــکاری و کەمالییەت، کاتەکانیان بۆ دەوڵەمەندکردنی مەعریفەو پەروەردە تەرخان کرد، پاشەکەوتیان کرد گەرچی لە ســەرەتادا ئەو پاشەکەوتە زۆر کەم بوو، بەڵام وورده وورده زیادیکرد، پێگەیاندنی فیکری و مەعریفە سەرەتا بــوو بۆ بەگەڕخســتنی تواناکان لە بــواری بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی و دواتریش پیشەسازی .

زۆربەی وڵاتانی دواکەوتوو گەرچی سامانی نەوت و کانزاو سروشــتیان هەیە کەچی هەژارو دواکەوتوون، وەکو ئەلبانیا کە خاوەنی نەوت و کانزاو خەڵووزە کەچی ئەفرادەکانیان داهاتێکی لاوازیــان هەیە، ئەلبانەکان بە هاوشــێوەی کوردەکان چاوەڕێی مووچــەو ئاوڕلێدانــەوەی حکومەتن، من ناڵێــم ئابووری و حکومڕانی دەســەڵات تۆمەتبار نییە، ئەو راستییە دەزانم کە ژێرخانی ئابووریتــان وێران و خابوور کراوە، گەندەڵی و خراپ بەکارهێنانی دەســەڵات ئاســتەنك و گرفتی زۆری لە بەردەم داناون، بەڵام ئەو هەموو ســاڵە بــەس نەبوو بۆ خۆ پێگەیاندن و ســڕینەوەی شوێنەوارەکانی شەڕو ماڵوێرانی، ناکرێت هەموو تاوانەکان بخرێتە ســەر حکومەت، لە کوردستان پێشتر ئەوەی من ئاگادار بم کەرتی کشــتوکاڵی لە زۆربــەی بوارەکاندا پێداویســتی ناوخۆی پڕ دەکردەوە ئێســتاکە گەرچی ژێرخان باشترەو یارمەتی پێدانی سەمادو پێداویستی کشتوکاڵی هەیەو بگرە شــێوازی بەرهەمهێنــان بەراورد بە هەشــتاو حەفتاکان چاکتــر بووە، کەچی کەرتی کشــتوکاڵ بۆ دواوە گەڕاوەتەوە، ئەمە خراپ تێگەیشــتن نییە لە واقیعــی ئابووری، من لەو بڕوایەدام کەسەکان خۆشــیان نایانەوێت ئەو راستییە بزانن کە گۆڕانکاری و دەربازبوون لەم واقیعە کاری جددی خۆشــیانی دەوێت، کوردستان خاوەنی باشترین خاك و ئاووهەوایە کەچی بۆ دابینکردنی پێداویستییەکانی میوەجات و سەوزەو خۆراك پشت

●●●
ئەزموون و وانەکانی گەلانی پێشکەوتوو پێمان دەڵێن ناکرێت کۆمەڵگایەکی پێشکەوتوو بنیات بنێین تاوەکو بەرهەمهێنانمان نەبێت
●●●

●●●
لە وڵاتی سوید کار دەکەین و باج دەدەین، بەو باجە حکومەت خزمەتگوزارییەکان بۆ هاوڵاتی ئامادە دەکات
●●●

●●●
ئەلبانەکان بە هاوشێوەی کوردەکان چاوەڕێی مووچەو ئاوڕلێدانەوەی حکومەتن
●●●

بە وڵاتانی دواکەوتوو دەبەستێت، خەڵکی فێربوون لە شارەکاندا نیشتەجێبوون و دووچاری گرانی و هەڵاوسانی نرخەکان بوون، تەنانـــەت بە موچەیەکی کەم دامـــەزراون، لە کاتێك دا کەمێك خۆیان ماندو بکەن و ســـەرقاڵی پیشەی کشـــتوکاڵی بن زۆر ســـودمەند تر دەبن، رۆژهەڵاتی ناوەراست ناوچەیەکی نا ئارام و ناسەقامگیرە و هەرێمی کوردســـتانیش کەوتۆتە ناو چەقی ئـــەم گۆڕانکارییانەوە لە پێکەیەکی وادا مومکین نییە خاوەنی بەرهەمهێنانی ناوخۆیی نەبن .، بۆیە بەرنامەو کاری زانستییانە لەوەدایە کە چۆن ئێمە بە پارەو داهاتی نەوت کەرتی کشتوکاڵ و پیشەســـازی پێشـــبخەین و خەڵکی کوردســـتان فێری ئەوە بکەین ببنە بەرهەمهێنەر، نەك بەکارهێنەر، لەرێگای بەروبووم و بەرهەم و کاڵاکانیانەوە خەڵکی دەرەوە ســـوودمەندبن، لە ناو ســـەنتەری شـــارەکانیش کاری کڕین و بازرگانی بەو بەرهەمە خۆماڵییە بکرێت، ئەمە بوچوونێکی ســـادەو ژیرانەیە، دەکرێت توێژەران و شـــارەزایانی ئابووری کاری بۆ بکەن و میکانیزمێك بدۆزنـــەوە بۆ ئەوەی تاکەکان بەرهەمهێن بن و پشـــت بە توانا ناوخۆییەکان ببەســـتن و بڕوا بە توانای خۆیان هەبێت و زەمینە خۆش بکەن بۆ بەرهەمهێنان . پێویستە گوندەکان لە سەنتەری شـــارەکان دەوڵەمەندتر بن. شار پێویســـتیی بە گوند هەبێت بۆ دابینکردنی پێداویســـتتیەکانی رۆژانە، لە جیاتی پەنابردن بۆ وڵاتانی دەورووبەر بۆ کڕینی بەرهەمەکانی شـــیر لە ماست و پەنیرو هتد.. دەکرێت پەرە بە گوندەکان بدرێت بۆ بەرهەمهێنانی ئەم بەرهەمانـــە، هەروەها دەکرێت لە ئاینـــدەدا ئەم بەرهەمانە بـــۆ وڵاتانی تر بنێردرێت، ئەمەش دەبێتـــە داهاتێکی باش بۆ وڵاتەکە، پێویستە لە شتی سووك و بچووکەوە دەست پێ بکرێت، بۆ نموونە: سەرەتا بە بەرهەمەکانی شیر لەگەڵ درووستکردنی مۆبیلیات لـــە دارودرەختەکانی گونـــدەکان. دواتر بیربکرێتەوە لەســـەر دانانی کارگەی جیاواز و جۆراوجـــۆر و ئەنجامدانی پرۆژەو پیشەسازی گەورە.

لە باشماخ بووم، لەوێ بینیم بارهەڵگرەکان هەمووی میوەجات بوون، بە پـــڕی دەهاتنە کوردســـتان، بەڵام لـــە گەڕانەوەیان بارهەڵگرەکانیان بەتاڵ بوو و بە لێوێکی پڕ خەندەوەو گیرفانێکی پڕ لە پارە دەگەڕانەوە بۆ وڵاتەکەیان..

بەرهەمهێنانی میوەجات و سەوزەو زۆر لە کاڵاو بەرهەمەکانی کشـــتوکاڵی و ئاژەڵداری پەیوەندیی راستەوخۆو کاریگەری بە پێشـــکەوتنی ئابووری نییە، بەڵکو پەیوەندیی بە عەقلییەت و فەرهەنگی ئابوورییەوە هەیە . دانیشتووانی هەرێمی کوردستان دەتوانن لەم بوارە کێبڕکێیان لەگەڵ بکەن . بەڵام، سەرەتا دەتوانن لە ئاست و مەودایەکی کەمدا دەست پێ بکەن، وەکو پێشتریش وتم، پێویســـتە لە پیشەسازی و بەرهەمهێنانی بچووکەوە دەست پێ بکەن.

دكتۆر فرێدرێک تیسۆ نوێنەرایەتی فەرەنسا لە كوردستان و بەڕێوەبەرایەتی نووسینگەی هەولێری باڵیۆزخانەی فەرەنسا

فەرەنسا لە پرۆسەی ئاوەدانكردنەوە و بەهێزكردنی ژێرخانی ئابووری كوردستان بەشدار دەبێت

دكتۆر فرێدرێك تیسۆ Frederic tissot
لەهەرێمەكانی ئەفغانســـتان و یوگسلافیای پێشــوو سۆماڵ و هایتی كاریكردووە لە ٢٠٠١ بۆ ٢٠٠٥ ڕاوێژكاری وەزیری تەندروستی ئەفغانستان بوو، لەهایتیش ڕاوێژكاری وەزیری تەندروســـتی بووە، برنارد كۆشنەر وەزیری كاری دەرەوەی فەرەنسا بڕیاری دا كە نوێنەرایەتی فەرەنسا لەهەرێمی كوردستان بكات، برنارد كۆشنەر لەزۆر پۆستی وەزاری لەفەرەنسا كاریكردووە، ئێستاكە پۆستی وەزیری كاری دەرەوەی فەرەنسایی پێ دراوە.

كوردەكان بەشێكی چالاك و بەرپرسیارن لەپرۆسەی ئاوەدانكردنەوەی عێراق و ڕۆڵێكی گرنگیان لەبواری سیاسی و ئاوەدانكردنەوە هەیە

فرێدرێك تیسۆ-

بەشـــداربوونی فەرەنســـا لە ئاوەدانكردنـــەوەی عێراق و كوردســـتان ئامانجی ســـەرەكی كردنەوەی نووســـینگەی باڵیۆزخانەی فەرەنســـایە لە هەولێر، هاوكات لەپێشكەوتنی پرۆســـەی سیاسی و بڵاوكردنەوەی هۆشیاری و ڕۆشنبیری و كلتوری فەرەنسا لەناوچەی تر ئامانجێكی تری كردنەوەی نووســـینگەكەیە حكومەتی فەرەنسا بڕیاری بەشداربوونی لە ئاوەدانكردنەوەی پرۆسەی سیاسی و ئابووری عێراقی داوە، نوێنەرایەتی ئەو نووسینگەیە بەشێوەیەكی ڕەسمی كراوەتەوەو كاردەكات، ئێمە لەكوردستان بەرنامەو پرۆگراممان داناوە بۆ كاركردن لەگەڵ حكومەتی هەرێمی كوردســـتان، حكومەتی هەرێمی كوردستان زۆر بەرنامەو پرۆژەی لەبەر دەستدایە بۆ جێبەجێكردن، ئێمەش دەخوازین لەو پرۆژەو كارانە بەشداربین و لەبوارەكانی ئاوو كارەبـــاو بنیاتنانەوەی ژێرخانی ئابووری هاوكاربین فەرەنســـا مەرج نییە وەكو حكومەت ڕاســـتەوخۆ كار بكات، بەڵكو لەڕێگای گەورە كۆمپانیاكانی فەرەنساوە

بەشداری لەپڕۆژەکانی وەبەرهێنان بکەین، بەتایبەتی لەوکەرتانەی کە پێویستی بەپێشخستن هەیەو فرسەتی کاری باشی هەیە تێیدا، وەکو پڕۆژەکانی ئاوو کارەباو کشتوکاڵ، فەرەنسا ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ لەپڕۆسەی ئاوەدانکردنەوەو بەهێزکردنی ژێرخانی ئابووری کوردستان بەشدار دەبێت، ئەمەش لەڕێگای گەورە کۆمپانیاکانەوە، ئەم بەشداربوونەش سەرجەم عێراق دەگرێتەوە، ئارامی و سەقامگیری سیاسی و ئەمنی لەهەرێمی کوردستان جێگای شانازی و دڵخۆشی نییە وەکو فەرەنسا جیاوازی هەرێمی کوردستان لەگەڵ ناوچە هەرێمەکانی دیکە دیارەو لەبەرچاوە، بۆیە حەزدەکەین هەرێمەکانی تریشی کوردستان بکەن بەنموونە بۆ ڕاگرتنی ئارامی و ئاسایش کە لە کۆتایی دا لەبەرژەوەندی خەڵك دەبێت، بەهێزکردنی پرۆسەی دیموکراتییەت و پەرەپێدانی ئابووری لە بنیاتنان و پێشخستنی ژێرخانی ئابوورییەوە دەست پێ دەکات، ناوچەکانی ناوەڕاست و خوارووی عێراقیش پێویستە ئەو ڕاستییە بزانن، کە بەبێ ئارام بوونی ناوچەکەیان ناکرێت پڕۆسەکانی بەهێزکردنی ژێرخانی ئابووری و پەرەپێدانی دیموکراتییەت پەرەی پێ بدرێت ئارامی و سەقامگیری بارودۆخەکەی کوردستانیش واقیعێك بۆ ئێمەی فەرەنسی دروست دەکات، کە لەدوارۆژدا هەرێمەکە بکەینە پێگەیەکی بەهێز لەپێناو فراوانکردنی کارو پڕۆژەو چالاکییەکانمان بۆ سەرجەم ناوچەکانی تری عێراق کۆمپانیاکانی فەرەنسا لەعێراق وجودیان هەیە، بەڵام بەهۆی خراپی بارودۆخەکەی عێراق کاروچالاکییان فراوان نەکردووە، دامەزرانی نووسینگەی باڵیۆزخانەی فەرەنسا سەرەتایەکە بۆ فراوانکردنی کارو چالاکییەکانیان لەکوردستان و یەکەمین ئەرکیش ڕاکێشان و هێنانی گەورە کۆمپانیاکانی فەرەنسایە بۆ کوردستان .

ئەو وڵاتانەی لەجەنگ دەردەچن پەیڕەوکردنی ئەم خاڵانە گرنگە تاوەکو بتوانن لە پڕۆسەی بنیاتنانەوەو بەهێزکردنی ژێرخان سەرکەتووبن:

•دەزگای سەربەخۆی گەورە دامەزرێنرێت و پێشبخرێت، وەکو دەزگای وەبەرهێنان، دەزگای دەستوور داد و یاساو بوارەکانی تری کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیری ...هتد .

•وەبەرهێنەکان و بیزنسمانەکان متمانەیی بۆ دابین بکرێت، کەسی وەبەرهێنەرو کۆمپانیاکانیش پێویستییان بە ژینگەیەکی وا هەیە بۆ کارکردن کە متمانەیی تێدا بێت ..

•خاڵی سێیەم بواردانە بەشێوەیەکی یەکسانانەو دادوەرانە بۆ ئەنجامدانی وەبەرهێنان لەلایەن کۆمپانیا بیانییەکانەوە .

•پێویستە ئەو گەشەکردن و بەرهەمهێنانەی کە دروست دەبێت، بەشێوەیەکی فراوان دابەشبکرێت بەسەر هاوڵاتییان دا، واتە لەپڕۆسەی ئابووری زۆرینەی خەڵك بەشدار بێت کوردستان لەعێراق دایەو کوردەکان بەشدارن لە ئاوەدانکردنەوەی ئەو وڵاتە

کورد بەشداری ئاوەدانکردنەوەی سیاسی عێراق دەکات و فاکتەری ئارامی ئەو وڵاتەیە

عێراق بەو پێیەی ناوی لەڕیزبەندی پێشەوەی وڵاتانی گەندەڵکارو ناشەفاف لەجیهاندا هاتووە کاریگەری خراپی ئەو ڕەوشە لەسەر هەرێمی کوردستانیش هەیە، بەڵام کوردستان لەعێراقدایەو ٥٨ نوێنەری کورد لە پەرلەمانی ئەو وڵاتە هەیەو لەبەغدا سەرۆکێکی کورد حوکم دەکات و وەزارەت گرنگیشی هەیە، واتە کورد بەشداری ئاوەدانکردنەوەی سیاسی عێراق دەکات و فاکتەری ئارامی ئەو وڵاتەیە، وەکو هەموو نەتەوەیەکی تری عێراق .

کوردەکان بەشێکی چالاك و بەرپرسیارن لەپرۆسەی ئاوەدانکردنەوەی عێراق و ڕۆڵێکی گرنگیان لەبواری سیاسی و ئاوەدانکردنەوە هەیە ٠

پاراستنی سەقامگیری تەنیا لەناوخۆ نییە بەڵکو پێویستە ئاگاداری پەیوەندییەکانیش بن لەگەڵ وڵاتانی دراوسێ، هێرشەکەی ئەم دواییە سوپاسی تورکیا کێشەیەکی گەورەیە بۆ هەرێمی کوردستان و، نا سەقامگیری ناوچەکە، لەم ڕوانگەیەوە گەورەی بەرپرسانی یەکێتی ئەورووپا دژی ئەو هێرشە ڕاوەستاو لەگەڵ ئەوە نەبوو کە گرفت و کێشەکان لەڕێگا چارەسەری سەربازی دەبێت بە پێچەوانەوە لەڕێگای گفتوگۆو دانوستانی سیاسی چارەسەر دەبێت .